

УДК 336.71

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-03](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-03)

Волкова Н. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0003-3790-3636

e-mail: n.volkova@donnu.edu.ua

Бойко В. М., магістрант кафедри фінансів і банківської справи, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0003-1640-634X

e-mail: boiko.v@donnu.edu.ua

Управління фінансовою стійкістю банківської системи в контексті волатильності фінансового ринку

Анотація. У статті розглянуто сутність поняття «фінансова стійкість банківської системи» з точки зору представників системного підходу, проаналізовано стан фінансової стійкості банківської системи України протягом 2018-2020 рр. Охарактеризовано та проаналізовано індикатори фінансової стійкості та економічні нормативи регулювання діяльності банків, що дозволило зробити висновки про вплив коронакризи на фінансову стійкість банківської системи України та визначило необхідність вдосконалення управління з урахуванням нових факторів впливу. Запропоновано концептуальний підхід до вдосконалення механізму управління фінансовою стійкістю банківської системи в контексті волатильності фінансового ринку, який визначає принципи, суб'єкти, об'єкт, завдання та інструментарій управління для забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості банківської системи.

Ключові слова: банківська система; фінансова стійкість банківської системи; індикатори фінансової стійкості; економічні нормативи регулювання діяльності банків; механізм управління фінансовою стійкістю банківської системи.

Volkova Nelia, PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Banking, Vasyly' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Boiko Vita, Master of Department of Finance and Banking, Vasyly' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Management of Financial Stability of the Banking System in the Context of Financial Market Volatility

Introduction. The article is devoted to the study of the essence of the concept of "financial stability of the banking system" in terms of a systematic approach and analysis of the financial stability of the banking system of Ukraine during 2018-2020, which allowed to draw conclusions about the impact of taking into account new factors of influence. A conceptual approach to improving the mechanism for managing the financial stability of the banking system in the context of financial market volatility, which is designed to ensure a sufficient level of financial stability of the banking system.

Purpose. The aim of the article is to improve the conceptual approach to the mechanism of managing the financial stability of the banking system in the context of financial market volatility, which will prevent the development of long-term banking crises.

Results. The article analyzes the state of financial stability of the banking system in terms of economic standards governing banks, indicators of financial stability and the index of financial stress. A conceptual approach to improving the mechanism of managing the financial stability of the banking system in the context of financial market volatility is proposed. Management will be improved in such areas as: creation of legislative and other conditions that would allow banking institutions to realize their economic interests; establishing economic standards and supervising their observance in order to ensure the liquidity of banking activities; use of more indicators of financial stability of the banking system.

Conclusions. The application of this conceptual approach will allow on the basis of coordinated use of instruments to comprehensively affect financial stability avoiding, minimizing or compensating for possible threats in a dynamic financial environment. As the banking system will be able to respond quickly to financial threats and prevent negative phenomena that may lead to its financial failure. stability.

Keywords: banking system; financial stability of banking system; indicators of financial stability; regulatory ratios for banks; mechanism for managing the financial stability of the banking system.

JEL Classification: E40, G21.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української економіки спостерігається тенденція до посилення фінансової нестабільності, яка поглинула не тільки економіку нашої держави, але й світову в цілому, що викликана світовою пандемією

COVID-19. Волатильність ринків впливає на всі сектори економіки, банківський сектор не є виключенням. Фінансово стійка банківська система відіграє важливу роль в модернізації економіки та її збалансованості. Тому дана проблема потребує швидкого та дієвого

¹Стаття надійшла до редакції: 19.05.2021

Received: 19 May 2021

рішення. Очевидно, що таким рішенням повинно стати ефективне управління фінансовою стійкістю, яке буде базуватися на оцінюванні стану банківської системи для досягнення стабільності, надійності та стійкості функціонування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженню сутності поняття фінансової стійкості банківської системи, методик її оцінки та аналізу присвячені роботи багатьох українських науковців: А. Синюк [1], Г. Спьяк [2], В. Коваленко [3], І. Васькович [4], І. Івасів, Є. Гарбар [5].

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є вдосконалення концептуальних підходів до механізму управління фінансовою стійкістю банківської системи в контексті волатильності фінансового ринку, що дозволить запобігти розгортанню тривалих банківських криз в економіці країни.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дилема забезпечення фінансової стійкості банківської системи України залишається реальною проблемою сьогодення. Розрізняють кілька підходів до визначення змісту зазначеного поняття: системний підхід та інституціональний підхід. З метою визначення сутності поняття «фінансова стійкість банківської системи» розглянемо його з точки зору представників системного підходу.

Синюк А. [1] характеризує фінансову стійкість банківської системи як здатність системи виконувати базові і нові функції незалежно від характеру зовнішнього впливу, в тому числі на основі якісної зміни своєї структури. Спьяк Г. [2] визначає фінансову стійкість банківської системи як можливість підтримувати нормативні значення фінансових індикаторів незалежно від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів середовища. На думку

В. Коваленко [3], фінансова стійкість банківської системи – це здатність банківської системи у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх факторів, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою забезпечення фінансової безпеки держави. Васькович І. [4] визначає фінансову стійкість банківської системи як якісну й кількісну характеристику здатності системи трансформувати банківські ресурси та з максимальною ефективністю й мінімальним ризиком виконувати свої функції, витримуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Вищезазначене доводить, що фінансова стійкість банківської системи є важливою якісною та кількісною характеристикою, оскільки завдяки їй забезпечується життєдіяльність та можливість розвитку всієї банківської системи, при цьому враховуючи фактори внутрішнього та зовнішнього впливу в умовах волатильного економічного середовища. Оскільки висока волатильність фінансового ринку впливає на фінансову стійкість залишаючи її динамічною характеристикою, хоча при цьому варіація показників може бути не тотожною, однак має повторювати варіації мінливості фінансового ринку [5].

У сучасних умовах забезпечення фінансової стійкості системи можливе внаслідок вчасного встановлення тенденції її розвитку, тому виникає необхідність проведення аналізу сучасного стану банківського сектору. Банківський сектор України зазнає постійних змін, які пов'язані зі змінами в середовищі функціонування. У табл. 1 наведено основні показники стану банківського сектору України протягом періоду 2018-2020 рр.

Таблиця 1 Основні показники стану банківського сектору України

№	Показники	Роки			Темпи зростання/спаду, (у %)	
		01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	2020/2019	2021/2020
1	Кількість діючих банків, із них:	77	75	73	-2,6	-2,6
1.1	з іноземним капіталом	37	35	33	-5,4	-5,4
1.2	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	23	0	0
2	Активи, млн грн	1 359 703	1 493 298	1 822 814	+9,8	+22
3	Кредитний портфель, млн грн	1 118 860	1 033 539	963 664	-7,6	-6,76
4	Резерви за активними операціями банків, млн грн	556 445	492 229	375 459	-11,55	-23,7
5	Капітал, млн грн	154 960	199 921	210 640	+29	+5,36
6	Зобов'язання, млн грн	1 204 743	1 293 377	1 612 174	+7,4	+24,65
7	ROA, %	1,69	4,26	2,54	+152	-40,4
8	ROE, %	14,67	33,45	19,97	+128	-40,3

Джерело: побудовано та розраховано на основі даних Національного банку України

Встановлено, що за період 2018-2020 рр. кількість діючих банків скоротилася зі 77 установ станом на 01.01.2019 р. до 73 установ станом на 01.01.2021 року. Активи банків мають тенденцію до зростання на 9,8 % станом на 01.01.2020 р. у порівнянні з 01.01.2019 р. і на

22 % станом на 01.01.2021 р. у порівнянні з 01.01.2020 р. відповідно. Кредитний портфель протягом аналізованого періоду скоротився у 2019 році у порівнянні з 2018 р. на 7,6 %, у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. на 6,76 %. Резерви за активними операціями

банків характеризуються скороченням на 11,8 % у 2019 р. у порівнянні з 2018 р., у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. зафіксована подібна тенденція скорочення (на 23,7 %). Значення показника капіталу банків зросли на 29 % у 2019 р. у порівнянні з 2018 р., а у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. на 5,36 %. Зобов'язання банків зросли у 2019 р. у порівнянні з 2018 р. на 7,4 %, а у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. – на 24,65 %. Рентабельність активів (ROA) характеризується стрімкою тенденцією до зростання у 2019 р. у порівнянні з 2018 р. на 152%, у 2020 р. спостерігається зниження у порівнянні з 2019 р. на 40,4 %. Значення показника прибутковості капіталу (ROE) протягом аналізованого періоду характеризується зростанням на 128 % у 2019 р. у порівнянні з 2018 р. і зниженням на 40,3 % у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. відповідно.

Аналіз фінансової стійкості банків базується на показниках фінансової стійкості, які були розроблені

Світовим банком на МВФ і стали основою для «Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року». Продовженням цієї програми стала «Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [6].

З метою підтримання фінансової стійкості банківської системи постановою Національного банку України було затверджено «Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [7], яка встановлює економічні нормативи, обов'язкові для виконання всім банківським установам, що дає змогу адекватно оцінити фінансовий стан банків і банківського сектору та економіки в цілому. Економічні нормативи є основою для здійснення макропруденційного нагляду НБУ за комерційними банками в Україні.

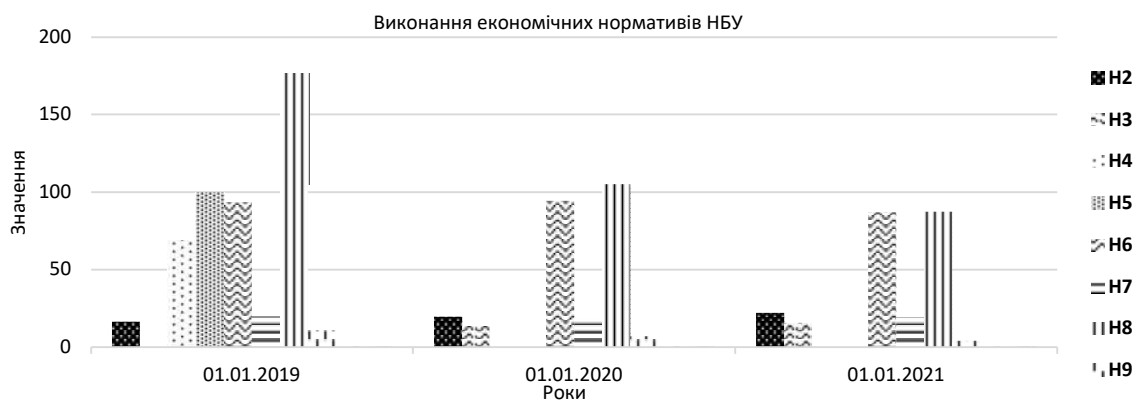

Рисунок 1 – Динаміка виконання економічних нормативів НБУ, %

Джерело: побудовано на основі даних Національного банку України

На рис. 1 відображено динаміку виконання економічних нормативів НБУ у період 2018-2020 років.

Протягом аналізованого періоду норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу має тенденцію до зростання з 16,18 % до 21,98 % і є вищим за нормативне значення (не менше 10 %). Норматив достатності основного капіталу (Н3) перевищував нормативне значення і коливався в межах 13,5 %-15,67 %. Норматив миттєвої ліквідності, який застосовувався до 2019 р., перевищував нормативне значення 20 % і становив 68,66 % у 2018 році. Норматив поточної ліквідності (Н5) також застосовувався до 2019 р. і у 2018 р. перевищував нормативне значення в 2,5 раза. Норматив короткострокової ліквідності протягом аналізованого періоду характеризується зростанням від 93,52 % у 2018 р. до 94,35 % у 2019 р., проте у 2020 р. спостерігається скорочення показника виконання цього нормативу до 86,82 %, зазначимо, що даний норматив встановлюється для контролю за можливістю банків виконувати їх короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Також спостерігається виконання нормативу максимального

розміру кредитного ризику на одного контрагента, проте присутня тенденція до зниження показника з 19,83 % у 2018 р. до 17,61 % у 2019 р., але 2020 р. характеризується зростанням значення показника до 19,14 %. Норматив великих кредитних ризиків (Н8) характеризується зменшенням протягом аналізованого періоду і не виконанням нормативного значення. При рекомендованому значенні показник Н9 не більше 25 %, норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами постійно скорочувався, протягом аналізованого періоду з 10,41 % у 2018 р. до 4,1 % у 2020 році. Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) виконувався, проте мав значення близьке до нуля, протягом аналізованого періоду, при рекомендованому – 15 %. Норматив загальної суми інвестування (Н12) виконується банківськими установами, але має низьке значення і коливається в межах 0,1 %-0,15 % постійно спадаючи, що свідчить про нестабільність банківської системи, що й стримує банківські установи інвестувати тимчасово вільні кошти.

Наступними показниками, за допомогою яких можливо оцінити фінансову стійкість банківської системи є індикатори фінансової стійкості (рис. 2), що характеризують поточний фінансовий стан та стійкість фінансових установ [7].

За аналізований період 2018-2020 років спостерігається зниження системних ризиків і зміна фінансової стійкості банківської системи. В основному всі фактичні показники знаходяться в межах рекомендованих значень. Індикатори достатності капіталу за показниками співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів та співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів мають тенденцію до зростання, проте показник співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу скорочується, що є позитивним явищем. Індикатори якості активів (за резидентами)

характеризують протилежну ситуацію: показники співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів скорочувалися протягом 2018-2020 років, проте показники співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів протягом досліджуваного періоду зростали. Індикатори доходів та рентабельності є нестабільними протягом аналізованого періоду. Індикатори ліквідності характеризують зростання у 2018-2019 рр., що свідчить про нарощення можливостей банків вчасно і в повному обсязі виконати власні зобов'язання, проте у 2020 р. показники індикаторів скоротилися. За аналізований період індикатор чутливості до ринкового ризику, а саме співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу мав нестабільну тенденцію, оскільки спостерігалось його зростання у 2018-2019 рр. та спад у 2020 році.

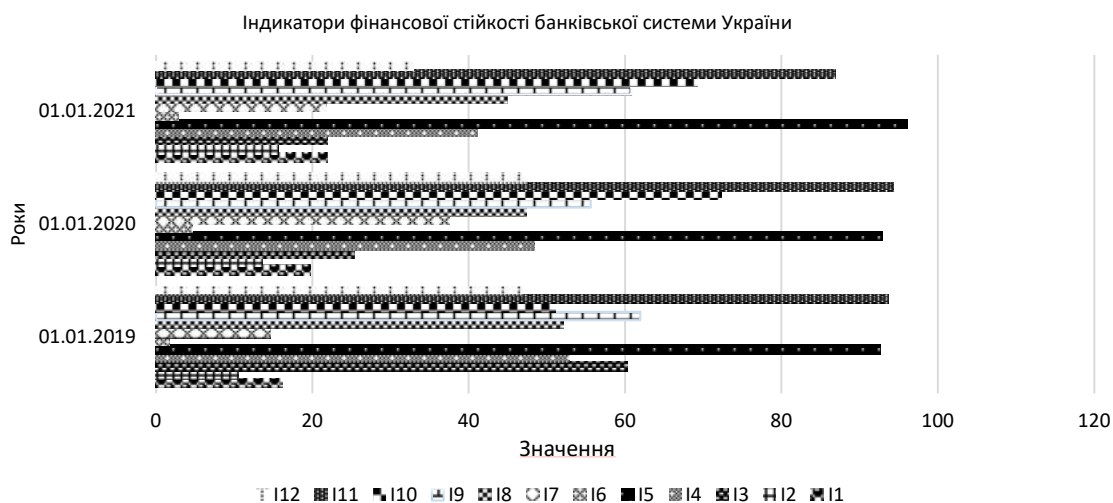

Рисунок 2 – Динаміка індикаторів фінансової стійкості банківської системи України, %

Джерело: побудовано на основі даних Національного банку України

Наступним індикатором, який був розроблений НБУ, є індекс фінансового стресу (ІФС), який відображає рівень напруги в фінансовому секторі України в поточному періоді, але не вказує на майбутні ризики [8].

Розрахунок індексу фінансового стресу здійснюється за оновленою методикою, яка тепер включає ефект кореляції та наступні п'ять субіндексів: банківського сектору, поведінки домогосподарств, корпоративного сектору, державних цінних паперів та ринку іноземних валют [9]. На рис. 3 зображено

динаміку індексу фінансового стресу та субіндексу банківського сектору під впливом різних подій за 2018-2020 роки. Встановлено, що за період 2018-2020 рр. значення індексу фінансового стресу є близьким до нуля, що свідчить про невеликий рівень напруги в фінансовій системі. Варіювання показника субіндексу банківського сектору протягом аналізованого періоду було аналогічним, проте не таким динамічним із максимумом на початку 2019 р та зростанням в період початку карантину (березень 2020 р.).

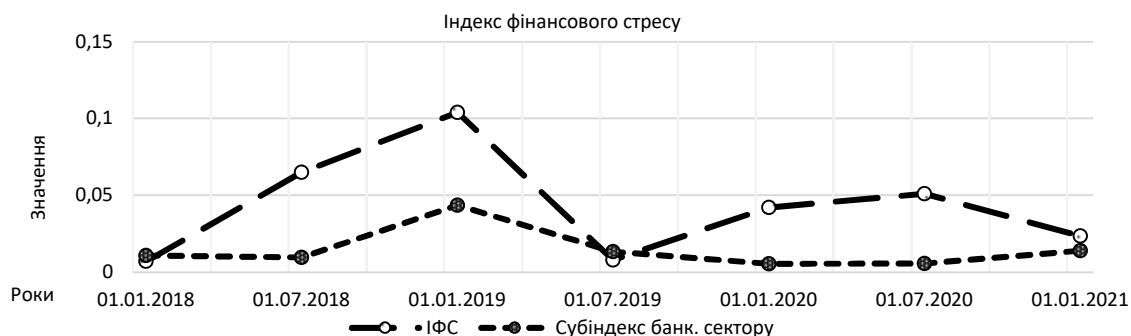

Рисунок 3 – Динаміка індексу фінансового стресу та субіндексу банківського сектору

Джерело: побудовано на основі даних Національного банку України

На наш погляд, проведений аналіз свідчить про чутливість банківської системи до змін. У 2020 р. банківська система зіштовхнулася з кризою, але наслідки мали менш деструктивний характер у порівнянні з кризами попередніх років. Проте механізм управління фінансовою стійкістю банківської системи потребує вдосконалення. Тому нами було розроблено концептуальний підхід до вдосконалення механізму управління фінансовою стійкістю (рис. 4), що включає постановку мети, визначення принципів, суб'єктів та об'єкту, використання ряду інструментів (методи, функції, забезпечення, завдання), критеріїв оцінювання ефективності та визначення дієвості даної концепції в частині досягнення мети.

Мета даного концептуального підходу полягає в забезпеченні достатнього рівня фінансової стійкості банківської системи шляхом використання ефективного механізму управління задля запобігання дестабілізуючих процесів і досягнення стійкості, стабільності та надійності банківської системи.

Відповідно до поставленої мети необхідно застосувати наступні принципи:

- принцип єдності стратегічних і тактичних дій, для досягнення поставленої мети суб'єктами управління;
- принцип комплексності процесу управління фінансовою стійкістю банківської системи, що дозволить охопити процес всебічно і досягти максимальної ефективності;
- принцип взаємозв'язку елементів механізму управління, який полягає в функціонуванні кожного елементу механізму, що зумовлює особливості функціонування іншого;
- принцип гнучкості механізму управління, що надасть можливість елементам механізму оперативно та з мінімальними втратами пристосовуватися до змін в фінансовому середовищі [10].

Відповідно до поставленої мети потрібно визначимо суб'єкт та об'єкт управління фінансовою стійкістю банківської системи.

Суб'єктами управління є Національний банк України, який здійснює безпосереднє управління

фінансовою стійкістю банківської системи під егідою Міністерства фінансів та Верховної Ради і володіє спеціальною правоздатністю та Міжнародний валютний фонд як провідна міжнародна організація, що розробляє рекомендації, для забезпечення фінансової стійкості банківської системи держав.

Об'єкт управління – фінансова стійкість банківської системи.

Завданнями розробленого концептуального підходу є:

1. Макроекономічна стабільність національної економіки.
2. Підвищення фінансової стійкості та ефективності банківської діяльності.
3. Стабільність грошово-кредитного ринку.
4. Підтримка резервної позиції та ефективність використання інструментів монетарної політики.

Щоб досягти поставленої мети та вирішити коло окреслених завдань, на нашу думку, варто застосувати наступний інструментарій управління фінансовою стійкістю банківської системи, який буде складатися з функцій, методів та забезпечення.

Вважаємо, можуть бути задіяні наступні функції управління [11]:

1. Планування, як вид управлінської діяльності, пов'язаної з формуванням цілей та розробкою змісту і послідовності, а також часових меж дій, направлених на досягнення цілей.
2. Організація, тобто формування структури системи, а також забезпечення необхідними елементами для здійснення діяльності: персоналом, обладнанням, приміщенням, грошовими коштами та іншим.
3. Оцінка та регулювання, полягають у згодженій дії всередині системи і між системою та зовнішнім середовищем шляхом синхронізації в часі і просторі зусиль суб'єктів, їх інтеграції в єдине ціле та аналізі такої роботи завдяки постійному обміну інформацією.
4. Контроль – є однією з найважливіших функцій управління, що полягає в здійсненні порівняння фактичних показників та планових, проведенні, в разі необхідності, коригувань, якщо досягнуті результати

суттєво відрізняються від встановлених в плані. Саме завдяки функції контролю можливо, ще на ранніх стадіях, виявити проблеми і вжити заходи для їх вирішення, попередивши кризові явища.

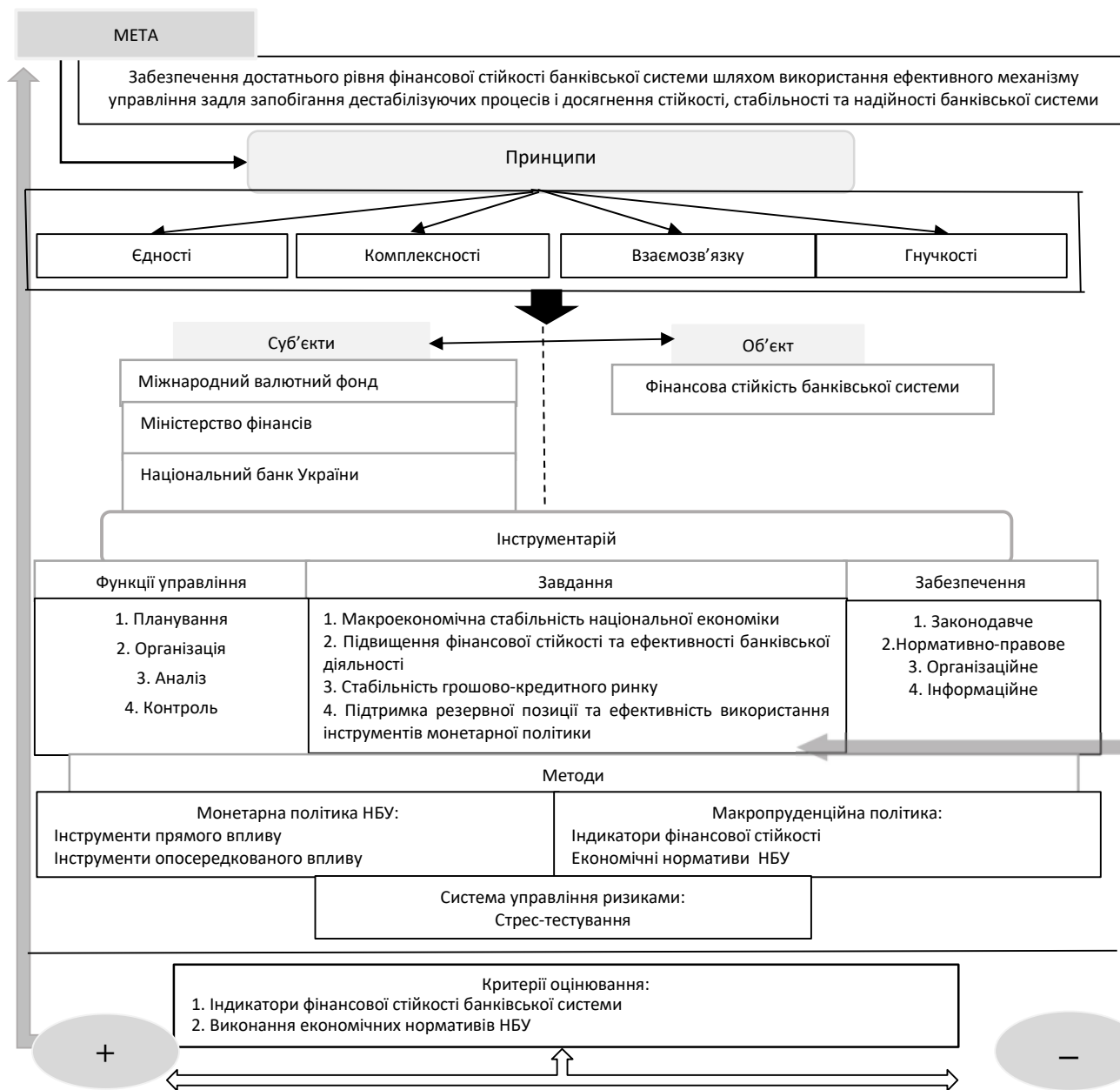

Рисунок 4 – Концепція вдосконалення механізму управління фінансовою стійкістю банківської системи в контексті волатильності фінансового ринку

Джерело: розроблено авторами

До методів управління, які застосовані в розробленому нами інструментарії, віднесено монетарну політику НБУ: інструменти прямого впливу та інструменти опосередкованого впливу.

Інструменти прямого впливу передбачають встановлення центральним банком держави обмежень та заборон для кількісних та якісних параметрів діяльності банківських установ. До макропруденційної політики НБУ до таких інструментів відносять [12]: кредитні стелі, фіксація маржі,

обмеження певних видів банківських операцій, інструменти капіталу, інструменти ліквідності та інші.

До інструментів опосередкованого впливу Національним банком України віднесено: облікову (дисконтну) політику, регулювання норм обов'язкових резервів, регулювання ліквідності комерційних банків та операції на відкритому ринку.

Наступним використаним в концепції методом управління є безпосередньо макропруденційна політика НБУ в частині індикаторів фінансової стійкості та економічних нормативів регулювання діяльності

банків. Дані показники розроблені МВФ та успішно впроваджені у банківську практику Національним банком України задля здійснення моніторингу та регулювання фінансової стійкості банківських установ та банківської системи в цілому. Застосування цих показників надає можливість мегарегулятору вчасно відреагувати на ті чи інші дестабілізаційні фактори впливу.

Наступний представлений метод в концепції – система управління ризиками, а саме стрес-тестування, що широко використовується для оцінки кредитного ризику, ризику ліквідності, валютного ризику, ризику зміни процентної ставки та вартості активів.

Забезпеченням управління фінансовою стійкістю банківської системи є:

1. Законодавче забезпечення, що представлено Законами України «Про Національний банк України» (редакція від 14.04.2021 р.) та «Про банки та банківську діяльність» (редакція від 14.04.2021 р.).

2. Нормативно-правове забезпечення, що представлено нормативно-правовими актами НБУ та Постановами Правління НБУ.

3. Організаційне забезпечення являє собою сукупність процесів і дій, що включають методи, форми, прийоми упорядкування дій щодо мінімізації зовнішніх і внутрішніх загроз, у тому числі його фінансовим, матеріальним, інформаційними та кадровим ресурсам у просторі та часі, які створюють умови для досягнення запланованого рівня ефективності функціонування системи, фінансової стійкості (стабільності та надійності) щодо внутрішніх і зовнішніх ризиків [13].

4. Інформаційне забезпечення (бази даних, принципи класифікації та кодування інформації, інформаційна модель). Саме з формування інформаційної моделі необхідно починати побудову/модернізацію інформаційних систем банківської системи [13].

Для функціонування розробленої концепції необхідно здійснити оцінку показників, що характеризують фінансову стійкість банківської системи, тим самим визначаючи важливість та ефективність управління. Такими показниками повинні бути: економічні нормативи регулювання діяльності банків та індикатори фінансової стійкості.

Висновки. Отже, проведений аналіз стану банківського сектору та фінансової стійкості банківської системи показав, що хоча банківські установи продовжують дотримуватися вимог регулятора, проте показники 2020 року свідчать, що криза, пов'язана з пандемією COVID-19, негативно вплинула на банківську систему в цілому. Банки продовжують нарощувати основний капітал, завдяки якому наслідки кризи 2020 року мали менш деструктивний характер, проте механізм управління фінансовою стійкістю потребує вдосконалення та пристосування до нових умов фінансового середовища. Розроблений концептуальний підхід до вдосконалення механізму управління фінансовою стійкістю банківської системи використовує узгоджений інструментарій, що забезпечить комплексний вплив на фінансову стійкість уникаючи, мінімізуючи або компенсуючи можливі загрози в умовах динамічного фінансового середовища.

Література:

1. Синюк А. О. Оцінювання фінансової стійкості банків з використанням бізнес-моделей. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. Вип. 2 (60). С. 176-188.
2. Спьяк Г. І. Фінансова стійкість вітчизняних банків: стан та фактори впливу. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. Вип. 2. С. 93-95.
3. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 228 с.
4. Васюкович І. М. Забезпечення фінансової стійкості банків України в умовах ринку: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01. Львів. 2006. 19 с.
5. Івасів І. Б., Гарбар Є. С. Фінансова стійкість банків в умовах високої волатильності ринків. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. Вип. 2. С. 47-55.
6. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy> (дата звернення: 14.04.2021).
7. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № з0841-01. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 26.03.2021).
8. Індекс фінансового стресу. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/fsi> (дата звернення: 05.03.2021).
9. Filatov V. A new financial stress index for Ukraine. Working Papers, HEIDWP15-2020. Switzerland: Graduate Institute of International and Development Studies. 2020. P.22.
10. Михайлюк Р. В. Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків: дисертація. Тернопіль, 2008, 220 с.
11. Фалюта А. В. Функції керівництва в управлінні бізнесом. *Вісник Львівського університету*. 2019. Вип. 57. С. 291-297.
12. Стратегія макропруденційної політики Національного банку України. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-makroprudentsiynoyi-politiki-natsionalnogo-banku-ukrayini> (дата звернення: 07.03.2021).
13. Крупник М. І., Андрущак Є. М., Пайтра Н. Г. Банківська система : підр. Львів, 2013. 556 с.

References:

1. Blustein, D. L. (2019). The importance of work in an age of uncertainty: The eroding work experience in America. Oxford University Press [in English].
2. Lesik, I. (2019). Socio-Economic Risks of Unemployment for the Agricultural Market Infrastructure of Ukraine. *Modern Economics*, 17(2019), 127-132. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-20](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-20) [in Ukrainian].
3. Lesik, I. M. (2018). Socio-economic aspects of society development. *Ukrainian Black Sea region agrarian science*, 4 (2018), 11-17. doi: [https://doi.org/10.31521/2313-092X/2018-4\(100\)-2](https://doi.org/10.31521/2313-092X/2018-4(100)-2) [in Ukrainian].
4. Warr, P., Jackson, P. & Banks, M. (1988). Unemployment and Mental Health: Some British Studies. *Journal of Social Issues*, 44. P. 47-68. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1988.tb02091.x> [in English].
5. Wages in the world during the COVID-19 pandemic. The trade union of workers of education and science of Ukraine. Retrieved from : <https://pon.org.ua/novyny/8474-zarobtna-plata-u-svt-v-period-pandemyi-covid-19.html>. [in Ukrainian].
6. Dooley, D., Fielding, J., & Levi, L. (1996). Health and unemployment. *Annual review of public health*, 17(1), 449-465. doi: [https://doi.org/0163-7525/96/05_10-0449\\$08.00](https://doi.org/0163-7525/96/05_10-0449$08.00). [in English].
7. Ljungqvist, L., & Sargent, T. J. (1998). The European unemployment dilemma. *Journal of political Economy*, 106(3), 514-550. doi: <https://doi.org/10.1086/250020> [in English].
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2012). On Employment of Population (Order No. 5067-VI, July 05). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>. [in Ukrainian].
9. Meaning of unemployment in english. Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org>. [in English].
10. State Statistics Service of Ukraine. (2021). Methodological provisions for the classification and analysis of economic activity of the population. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm. [in Ukrainian].
11. Papell, D. H., Murray, C. J., & Ghiblawi, H. (2000). The structure of unemployment. *Review of Economics and Statistics*, 82(2), 309-315. doi: 10.1162 / 003465300558696 [in English].
12. Ministry of Finance of Ukraine. (2021). Unemployment rate in Ukraine. Retrieved from : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/2020/> [in Ukrainian].
13. Insufficient paid work affects almost half a billion people. World Employment and Social Outlook – Trends 2020. Retrieved from : <https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2020/lang--en/index.htm> [in English].
14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). On Mandatory State Pension Insurance. (Order No. 1058-IV, July 09) Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>. [in Ukrainian].
15. Meaning of NEET in English. Meaning of exclusion in English. Cambridge University Press. Retrieved from : <https://dictionary.cambridge.org>. [in English].
16. State Statistics Service of Ukraine. (2021). Unemployment rate (according to ILO methodology) by region. Retrieved from : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/rp/rp_reg/reg_u/arh_rbn_u.htm [in Ukrainian].
17. Ministry of Finance of Ukraine. (2021). Average salary. Retrieved from : <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/2020/>. [in Ukrainian].
18. State Statistics Service of Ukraine. (2021). Wage arrears as of January 1, 2021. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
19. Ministry of Finance of Ukraine. (2021). Gross domestic product per capita in the world (IMF; purchasing power parity). Retrieved from : <https://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php> [in Ukrainian].
20. Unemployment in Poland is the lowest in the entire European Union (2021). Retrieved from : <https://strefainwestorow.pl/artykuly/gospodarka/20210304/bezrobocie-w-polsce>. [in Polish].
21. Bartyzel, D. & Sladkowska, B. (2019). Polish Labor-Shortage Concern Eases as Ukrainians Take Up Slack Bloomberg International News Agency. Retrieved from : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-05-17/polish-labor-shortage-concern-eases-as-ukrainians-take-up-slack>. [in English].
22. Konstantinovskaya, A. (2016). Labor market regulation policy and national models of combating unemployment (world experience): information note. A fact sheet prepared by the European Research and Information Center. Retrieved from : <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28866.pdf>. [in Ukrainian].
23. Bilousova, L.I., Olefirenko, N.V., Ostapenko, L.P., & Ponomarjova, N. O. (2019). Zmistova komponenta profesijnoi informaciji shkoljariv pro IT-specijalnosti. *Fyzyko-matematycheskie obrazovanye*, 3 (21), 19-24 [in Ukrainian].

